

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Nowa Seria

tom XI
2014

zeszyt 1
Archeologia

ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO W SZCZECINIE
Szczecin 2015

Redaktor
Anna B. Kowalska

Sekretarz redakcji
Bartłomiej Rogalski

Członkowie redakcji
Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska, Rafał Makala

Rada Naukowa
dr hab. prof. UJ Wojciech Blajer, prof. dr hab. Aleksander Bursche,
prof. dr hab. Wojciech Dzeduszycki, prof. dr Hauke Jöns,
dr hab. prof. UW Joanna Kalaga, dr hab. prof. UG Henryk Machajewski,
dr Dmitrij Osipov, dr hab. prof. UW Tomasz Płonka

Recenzenci
dr Justyna Baron, dr Eugeniusz Cnotliwy, dr hab. Andrzej Janowski,
dr hab. prof. PAN Michał Kara, dr hab. prof. UAM Andrzej Michałowski

Tłumaczenie
Tomasz Borkowski, Michał Adamczyk

Proofreading
Agnes Kerrigan

Redakcja wydawnicza
Barbara Maria Kownacka, Marcelina Lechicka-Dziel

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
XPRESS Sp. z o.o.

Adres redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel.: 797 705 229, e-mail: mzp@muzeum.szczecin.pl
www.mzp.muzeum.szczecin.pl

Nakład 250 egz.

© Muzeum Narodowe w Szczecinie & Authors

ISSN 0076-5236

Szczecin 2015

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

- Marta Chmiel-Chrzanowska, Michał Adamczyk
O śmierci bez przesady. Próba zastosowania podejścia technologicznego
w archeologicznych badaniach nad śmiercią 7
On death with no exaggeration. A technological approach to the study of death. Summary 31

- Justyna Żychlińska
Transformacja ciała ludzkiego jako wyraz świadomości i istnienia duchowości
w kulturze łużyckiej 33
The transformation of the human body as an expression
of the existence of consciousness and spirituality in the Lusatian Culture. Summary 44

- Kinga Zamelska-Monczak
Wczesnośredniowieczne grzebienie z Santoka 45
Early medieval combs from Santok. Summary 91

- Eugeniusz Cnotliwy
W sprawie budownictwa we wczesnośredniowiecznym Wolinie 93
Construction in early medieval Wolin. Summary 106

- Antoni Porzeziński
„Importowane” naczynia typu Tornow i Gross Raden
na stanowiskach 2 i 2a w Cedyni, woj. zachodniopomorskie 107
“Imported” vessels of the Tornow and Gross Raden type
on sites 2 and 2a in Cedynia, West Pomeranian Voivodeship. Summary 121

- Kamil Kajkowski, Piotr N. Kotowicz
Zapomniany wczesnośredniowieczny pochówek łodziowy ze Szczecina 123
A forgotten early medieval boat burial from Szczecin. Summary 136

ODKRYCIA

- Bartłomiej Rogalski
Weryfikacyjno-rozpoznawcze badania sondażowe cmentarzyska
ze starszego i młodszego okresu przedrzymskiego w m. Modrzewo, gm. Suchań,
pow. stargardzki, stanowisko 6 (AZP 33-13/33) 137
Verification and reconnaissance test excavations on a burial ground from the older and younger
pre-Roman period in Modrzewo, Suchań commune, Stargard district, site 6 (AZP 33-13/33) 137

- Bartłomiej Rogalski
Archeologiczne badania sondażowe na cmentarzysku
z okresu wpływów rzymskich w Starych Łysogórkach, gm. Mieszkowice,
pow. gryfiński, stanowisko 5 (AZP 43-03/7) 145
Archaeological test excavations on the burial ground from the Roman period
in Stare Łysogórki, Mieszkowice commune, Gryfino district, site 5 (AZP 43-03/7) 145

Aleksander Bursche, Bartłomiej Rogalski Badania wykopaliskowe w Suchaniu, pow. stargardzki, stanowisko 18 (AZP 33-13/32) w latach 2013–2014 Excavations in Suchań, Suchań commune, Stargard district, site 18 in 2013–2014	151
Andrzej Kuczkowski, Dorota Malarczyk Znalezisko wczesnoabbasydzkiego dirhama w Trzebiatowie, pow. gryficki Find of an early Abbasid dirham from Trzebiatów, Gryfice district	161
Andrzej Kuczkowski Naczynie z wczesnośredniowiecznego depozytu srebrnego (?) z okolic Darłowa, pow. sławieński A vessel from an early medieval silver hoard (?) from the area of Darłowo, Sławno district	165
Martina Karle, Anna B. Kowalska, Sebastian Messal Badania nieinwazyjne przeprowadzone w 2014 roku w pobliżu grodów w Bardach i Świelubiu, pow. kołobrzeski Non-invasive research conducted in 2014 in the area of strongholds in Bardy and Świelubie, Kołobrzeg district	169
Magdalena Szymczyk Średniowieczna szachownica na portalu kolegiaty św. Jana Chrzciciela w Myśliborzu, pow. myśliborski Medieval chequered pattern on the portal of the Collegiate Church of St John the Baptist in Myślibórz, Myślibórz district	175
Andrzej Kuczkowski Średniowieczny topór żelazny z okolic Świdwina, pow. świdwiński Medieval iron axe from the area of Świdwin, Świdwin district	181
RECENZJE I OMÓWIENIA	
Paulina Romanowicz <i>Klasztor premonstratensów w Białobokach. Archeologia i historia</i> , red. Marian Rębkowski, Felix Biermann, Szczecin 2015	185
Ewa Górkiewicz <i>Dzieje Stepnicy</i> , red. Radosław Gaziński, Ewa Gwiazdowska, Maciej Szukała, Ryszard Techman, Szczecin 2014	187
Ewa Górkiewicz <i>Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy Środkowej.</i> <i>Spółeczeństwo, gospodarka, ideologia</i> , red. Krystian Chrzan, Krzysztof Czaplą, Sławomir Moździoch, Wrocław–Głogów 2014	189

Anna B. Kowalska <i>Wolin wczesnośredniowieczny</i> , część 2, red. Błażej Stanisławski, Władysław Filipowiak, Warszawa 2014. <i>Origines Polonorum</i> , t. 7	191
Bartłomiej Rogalski <i>Epoka brązu i wczesna epoka żelaza na Pomorzu. Z najnowszych badań i odkryć</i> , red. Mirosław Fudziński, Gdańsk 2015	193
Anna B. Kowalska <i>The Island in Żółte on Lake Żarańskie. Early medieval Gateway into West Pomerania</i> , red. Wojciech Chudziak, Ryszard Kaźmierczak, Toruń 2014	195
Agnieszka Kowalówka Piotr N. Kotowicz, <i>Topory wczesnośredniowieczne z ziem polskich. Katalog źródeł</i> , Rzeszów 2014. <i>Collectio Archaeologica Ressoviensis</i> , t. 30	197
Agnieszka Kowalówka Piotr Piętkowski, <i>Biskupstwo pomorskie jako początek biskupstwa kamińskiego</i> , Wrocław 2015	199
Agnieszka Kowalówka <i>Civitas Cedene. Studia i materiały do dziejów Cedyni</i> , t. 1, red. Paweł Migdalski, Cedynia 2014	201
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2013 rok. Suplement	203
Indeks nazw geograficznych za 2013 rok. Suplement	207
Marta Kurzyńska Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2014 rok	209
Indeks nazw geograficznych za 2014 rok	249
KRONIKA	
Anna B. Kowalska <i>Civitas et urbs Szczecin</i> . Projekt naukowy realizowany w Dziale Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie w latach 2012–2014	253
Krzysztof Kowalski Archeologia Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie	259

Agnieszka Kowalówka	
<i>Polska około roku 1000. Gniezno pierwszą stolicą oraz Pomorze u progu chrześcijaństwa.</i>	
Wystawy czasowe	265
Izabela Sukiennicka	
<i>Skarby z okolic Suchania. Wystawa czasowa</i>	269
Paweł Migdalski	
Sprawozdanie z działalności naukowo-edukacyjnej	
Stowarzyszenia Historyczno-Kulturalnego „Terra Incognita” za 2014 rok	277
Maria Danuta Wołągiewicz	
Początki w Szczecinie. Pamięci Ryszarda Wołągiewicza (19.06.1933–14.01.1994)	285

Andrzej Kuczkowski, Dorota Malarczyk

Znalezisko wczesnoabbasydzkiego dirhama w Trzebiatowie, pow. gryficki

Find of an early Abbasid dirham from Trzebiatów, Gryfice district

Jesienią 2014 roku do Muzeum w Koszalinie wpłynęła informacja na temat znaleziska wczesnośredniowiecznej monety arabskiej (tzw. dirhama) (ryc. 1). Według pozyskanych danych fragment (tzw. siekaniec) został znaleziony na polu ornym przylegającym do drogi nr 102 (Trzebiatów–Kołobrzeg), znajdującym się w dzisiejszych granicach administracyjnych miasta Trzebiatów. Ułamek zalegał w wierzchniej warstwie ścierniska, pośród zeschniętych łądyg. Moneta poddana została analizie numizmatycznej.

Dynastia: 'Abbāsīdzi

Władca: [as-Saffāh] (132–136=750–754) – [al-Mansūr] (136–158=754–775)

Mennica: ?

Data: [132–158] AH (AD 750–775)

Waga: 0,40 g

Jednostka: dirham

Awers:

Leg. 1: [لا اله الا / الله وحده] / [لا شريك له]

Leg. 2: [—] دى و [—]

Powierzchnia zniszczona, w polu dwa nacięcia, na brzegu trzy nacięcia.

Rewers:

Leg. 1 – typ IIa 1: [محمد] / [رسول] / [الله]

Leg. 2: [المشر] [كو] [ن] [—]

Obwódka 1: liniowa (?) / sznureczkowa (?) potrójna

Obwódka 2: sznureczkowa pojedyncza z ornamentem (?)

Na brzegu sześć nacięć¹.

¹ Por. Czapkiewicz, Kmietowicz 1960, 14–21, nr. 19–35; *Corpus Nummorum Saeculorum*, 228, nr 83, tabl. 23.38:83; Herrmann 2006, 31, nr. 656, 662, 670, 32, nr. 687, 690 (tabl. 7), 34,

Omawiany okaz zwraca uwagę dużą liczbą nacięć (tzw. pecksów) widniejących na obydwu powierzchniach. Ślady te uznaje się w literaturze za pozostałości po sprawdzaniu jakości kruszcu monetarnego w trakcie kolejnych transakcji wymiany towarowo-kruszcowej, ale również znaki aktów należących do sfery myślenia magicznego (Wojtkowiak 2012, 262, tam przegląd hipotez na ten temat).

Dirham znaleziony pod Trzebiatowem stanowi najstarszy znany do tej pory okaz monety arabskiej w tym rejonie Pomorza. Dotychczas pojedyncze monety arabskie znane były z miejscowości Lubieszewo (datowana na okres przed 870 rokiem)², Modlinowo (lata 903–1003)³, Płoty–Resko (ok. 940 rok)⁴, Wicimice (po 996 roku)⁵. Nie jest wykluczone, że stanowi ona pozostałość po większym wczesnośredniowiecznym skarbie monetarnym. Liczba nacięć oraz stosunkowo niewielkie rozmiary ułamka sugerować mogą, iż dość długo znajdował się on w obiegu.

nr 851 (tabl. 9), 37, nr. 1046, 1047, 1054, 1056, 1057, 1062; Leimus 2007, 126, nr. 26–42, tabl. 2, 126–130, nr. 45–79, 81, tabl. 3–4; Rabcevicz, Plavinski, Ioŭ 2011, 45–47, nr. 28–33, 51, nr 50.

² Fragment monety znaleziony przy pochówku szkieletowym w trakcie prac wykopaliskowych w 1970 roku (Piniński 1970).

³ Wzmianka na temat tego znaleziska pochodzi sprzed 1752 roku. Moneta miała zostać znaleziona w nieznanych okolicznościach w naczyniu glinianym. Bliższe datowanie nie jest pewne (Kiersnowscy 1959, 69–70).

⁴ Depozyt składający się z ponad 30 monet o wadze co najmniej 100 g znaleziono w 1856 roku w trakcie budowy szosy Płoty–Resko (Kiersnowscy 1959, 83).

⁵ Skarb znaleziono w 1878 roku na południowych obrzeżach wsi, u podnóża niewielkiego wyniesienia, przy drodze wiodącej przez bagna. Miał on być ukryty w naczyniu owiniętym dodatkowo lnianą tkaniną. Pośród monet ważących łącznie ok. 1,5 kg wystąpiło 16 okazów arabskich (Kiersnowscy 1959, 117–118).

Bibliografia

Źródła

Corpus Nummorum Saeculorum. Corpus Nummorum Saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt. Catalogue of Coins from the Viking Age found in Sweden 1: Gotland 2: Bäl–Buttle.
Oprac. B. Malmer, P. Berghaus. Stockholm 1977.

Literatura

- Czapkiewicz M., Kmietowicz F. 1960. *Skarb monet arabskich z okolic Drohiczyzna nad Bugiem*. Kraków.
- Herrmann J. 2006. *Ralswiek auf Rügen. Die slawisch-wikingischen Siedlungen und deren Hinterland 4: Der Silberschatz vor 850. Naturwissenschaftliche Untersuchungen. Versuch einer Bilanz*. Schwerin.
- Kiersnowscy T., R. 1959. *Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Pomorza. Materiały*. Warszawa–Wrocław.
- Leimus I. 2007. *Sylloge of Islamic Coins 710/1–1013/4 AD. Estonian Public Collection*. Tallinn.
- Piniński J. 1970. Lubieszewo, pow. Gryfice. *Materiały Zachodniopomorskie* 16, 668.
- Rabcevič V.N., Plavinski M.A., Ioü A. 2011. *Brylioŭski skarb*. Minsk.
- Wojtkowiak J. 2012. Wczesnośredniowieczny skarb z Wolina. *Kultura – Historia – Globalizacja* 12, 261–271 <http://www.khg.uni.wroc.pl/files/21_khg_12_wojtkowiak_t.pdf> [dostęp: 22.04.2016].

Andrzej Kuczkowski
Dział Archeologii
Muzeum w Koszalinie
kuczkowski@muzeum.koszalin.pl

Dorota Malarczyk
Gabinet Numizmatyczny
Muzeum Narodowe w Krakowie
dmalarczyk@muzeum.krakow.pl

Ryc. 1. Trzebiatów, pow. gryficki. Awers i rewers dirhama, fot. A. Wabik
Fig. 1. Trzebiatów, Gryfice district. Dirham's obverse and reverse, photo by A. Wabik